

Rinze Ijbema - Zondag 2

[1] Hoe weet je dat je de weg kwijt bent?

0. **[2]** Als je de weg kwijt bent, dan hoor je dat van je Tomtom. 'Probeer om te keren.' 'Herberekenen.' Het kan knap irritant zijn, als je 's avonds in het donker op zoek bent naar die ene goedkope camping vlakbij Parijs. 'Probeer om te keren.' Wat, omkeren op de rondweg van Parijs? Ben je helemaal gek geworden. 'Herberekenen.' Ja, schiet maar op met je herberekenen. En als je met een gemengd gezelschap op reis bent, mannen en vrouwen, is de kans op lichte sfeerverstoringen bij verdwalen toch al aanwezig. Het schijnt (schijnt!) dat vrouwen gemiddeld (gemiddeld!) iets beter zijn in verdwaald raken – en dat heeft iets met kaartlezen te maken, en dat mannen gemiddeld iets beter zijn in verdwaald blijven – en dat heeft dan te maken met dat je het vertikt om een ander de weg te vragen. Hoe weet je dat je de weg kwijt bent? Dat hoor je van je Tomtom.

[3] Waaruit ken je je ellende? Uit de wet van God. Ik wijs je er op, dat het woord ellende een betekenisverschuiving heeft ondergaan. Ellende is vandaag iets wat je overkomt en waar je van baalt. 'Wat een ellende.' Ellende was vroeger eerder het besef dat je ontheemd was. Verdwaald dus. Daarom vertaal ik 'hoe ken je je ellende?' met 'hoe weet je dat je de weg kwijt bent?' De werkelijkheid waarover de Catechismus het hier heeft is niet het gevoel van balen, dat deze ellende net jou moet overkomen. Het is het diepere besef dat je ver van huis bent en niet weet hoe je terug moet komen. Dus is de probleem waarover we vanmiddag nadenken dat probleem van verdwaald zijn. Hoe nu verder?

[4] Dat probleem bekijken we vanmiddag vanuit die Psalm die we lazen, Psalm 63. Een juweeltje, die Psalm. Heel bekend, ook in berijming. 'Uw liefde is het hoogste goed dat U, o God, mij hebt gegeven, uw trouw is beter dan het leven.' Als we die Psalm als richtlijn nemen voor onze zoektocht vanmiddag, dan stel ik voor dat we die Psalm nemen, zoals die zich zelf presenteert. Als je je verdiept in de uitleg van deze Psalm, of van Psalmen in het algemeen, dan ontdek je al snel dat de opschriften van de gemiddelde Psalm al snel tussen haakjes worden gezet. Hier is het opschrift: 'Een Psalm van David, toen hij in de woestijn van Juda was.' Maar omdat de Psalm zelf heel goed lijkt te passen als lied in de tempel, wordt die titel gezien als een latere toevoeging. Dat geldt ook voor de slotregel, die zegenbede voor de koning. Mijn benadering is dat ik niet achter de gegeven Psalm terug hoef. Zelfs

als de opening en het slot van later datum zijn, geven ze wat mij betreft een zinnige voorzet voor hoe je deze Psalm kunt lezen. Ik wil die wegwijzers graag volgen.

1. **[5]** ‘God, u bent mijn God, u zoek ik.’ In de woestijn van Juda zoekt David God. Natuurlijk, denk jij dan, hij deed niet anders dan God zoeken. Maar ik denk dat dat tegenvalt. Ook voor een goed heilig man als David was het een bewuste keus om op zoek te gaan naar God. Natuurlijk ben jij David niet en was zijn tijd anders dan die van ons. Vandaag is het heel gewoon om te zeggen, dat je op zoek bent naar jezelf. ‘Ik, jij bent mijn god, jou zoek ik.’ Dat is een uitspraak waarop je David niet zult betrappen, omdat die focus op je eigen ik een ontwikkeling is, die precies de overgang van Middeleeuwen naar de Moderne tijd markeert. Dan zit je 1500 na Christus, en David leefde rond 1000 voor Christus. Maar als je, zoals David, op de vlucht bent en je bent ver van huis in de woestijn, dan is het, ook voor David, een echte keus om God te zoeken. Je kunt de Tomtom ook uitlaten en je erbij neerleggen dat je de weg kwijt bent, maar dat God er ook niets aan kan doen. Maar David is een man die hulp van buiten durft te vragen.

‘Naar u smacht mijn ziel, naar u hunkert mijn lichaam in een dor en dorstig land zonder water.’ Maar verschilt David hier niet diep van de gemiddelde Nederlander vandaag? Wie verlangt er nu nog naar God? Daar heb je een punt. Probeer het eens van deze kant: waar smacht jouw ziel naar, waarnaar hunkert jouw lichaam? Ik stel me voor dat je een verslaafde bent, en je hebt weer een shot nodig. Je handen trillen, je benen doen het alleen nog omdat ze je dichterbij je dealer brengen, je hele geest is bezet door die ene gedachte: ik moet wat hebben! Dat is een extreem voorbeeld, maar ik kies het expres. Wat nu als verslavingen, niet alleen zulke vernietigende verslavingen als drugs of drank, maar ook de stiekeme verslavingen aan eten en seks en de nog meer verborgen verslavingen aan aandacht en macht, als die allemaal een soort sluiproutes zijn naar waar iedereen naar verlangt: contact met God? Wat David betreft, ik weet zeker dat macht een verleiding voor hem was. Maar hij corrigeert zichzelf: mijn ziel smacht naar God.

En zijn lichaam hunkert naar God, ‘in een dor en dorstig land, zonder water.’ Dit ga je in deze Psalm vaker tegenkomen. Je zoekt God niet, omdat je een leegte hebt in een hoekje van je leven, het hoekje dat je bij voorbeeld ‘ziel’ kunt noemen. Als je verdwaald bent, dan ben je helemaal verdwaald, met lichaam en ziel. Kijk maar: je voelt je ongelukkig en alleen, en je drinkt een borrel of twee of drie, of vier of vijf, en je voelt je een stuk beter. Wat werkt in je lichaam, dat werkt in je ziel. Daarom is vasten ook een geestelijke oefening: je doet iets wat invloed heeft op je lichaam, maar het

beïnvloedt je ook geestelijk – en daar wil je wat mee. Als je verdwaald bent, ben je helemaal verdwaald, met lichaam en ziel, in de woestijn.

2. **[6]** ‘In het heiligdom heb ik u gezien, uw macht en majesteit aanschouwd.’ Zoals ik even aanstipte is deze uitspraak reden voor sommige uitleggers om deze Psalm als een tempellied te zien, een lied voor een pelgrim of vluchteling die asiel vindt in de tempel en daar de nacht veilig door gaat brengen. Mijn keus is om het te zien als een herinnering van David. Hij brengt zich te binnen wat hij eens heeft meegemaakt. Hij is nu op de vlucht voor, zeg het maar, òf voor zijn voorganger Saul, òf voor zijn zelfbenoemde opvolger Absalom. Het is avond en hij is bang en hij kiest ervoor zich te herinneren waar hij vandaan komt. Dat, denk ik, is een goede move, als je de weg kwijt bent, of überhaupt, als je op zoek bent naar je koers. Ik zoek God. Goed zo. Waar heb ik Hem eerder gezien? Goed uitgangspunt.

David heeft Gods macht en majesteit aanschouwd in het heiligdom. Waar moet je dan aan denken? Het kan een concrete ervaring geweest zijn. Het heiligdom in Davids tijd, dat is de tabernakel, de tent die ze hadden gemaakt toen Israël een paar eeuwen eerder uit Egypte, dwars door de woestijn, naar het beloofde land was gereisd. Herinner je je, hoe God zijn aanwezigheid, zijn verbondenheid tijdens die reis had laten zien? Een wolkkolom overdag, en een vuurkolom 's nachts. Over wegwijzers gesproken. M'n punt is: God heeft zo zijn mogelijkheden om zijn macht en majesteit concreet te laten zien en niets belet ons om Davids ervaring van het zien van Gods macht en majesteit zo in te vullen.

Tegelijk is er meer. Niet alleen in deze Psalm, maar door de hele Bijbel heen, zijn de macht en majesteit van God iets wat juist nog op invulling wacht. Denk even aan de boodschap van Jezus over het Koninkrijk van God. Dat koninkrijk is gek genoeg niet van deze wereld, dus geen paspoorten en soldaten en verkiezingen en noem maar op. Maar wat is het dan wel? Het punt is dat je de hele Bijbel door leert, dat het God zelf is die daar invulling aan moet geven. Hij is groot, Hij is God, maar er is een heel sterk bewustzijn, dat Hij zelf bepaalt waar Hij zich laat zien en hoe Hij zich laat zien. Natuurlijk heeft Hij zich verbonden, aan Israël, aan de tabernakel, aan David. Dus dat David God aantreft in het heiligdom, is niet verbazend. Maar het is God zelf die zijn aanwezigheid invult.

Ik hoor dat ook in de volgende woorden van David: ‘Uw liefde is meer dan het leven.’ Misschien verbaast jou het tweede deel van die uitspraak nog een beetje: meer - dan het leven! Is Gods liefde zo belangrijk? Is die liefde dat voor jou? Maar wil je wel geloven dat het eerste deel van

de uitspraak minstens zo opvallend is? Uw liefde is meer dan het leven. Het is heel mooi, als Gods liefde voor jou heel vanzelfsprekend is. Maar laat die vanzelfsprekendheid je niet blind maken voor het wonder ervan. David zoekt naar woorden om de indruk van Gods grootheid op hemzelf te beschrijven. Wat zal hij zeggen? Macht? Ja. Majesteit? Ja. Vrees? Ja. Heiligheid? Ja. Maar daarachter: liefde. Ja! Liefde, meer dan het leven. En dat David zich niet heeft vergist, heeft God later laten zien in Jezus Christus. God toont zijn macht en majesteit niet ten diepste in vuur en wolken, maar in zijn liefde in Jezus Christus.

3. [7] ‘Uw liefde is meer dan het leven, mijn lippen zingen uw lof.’ Proef je wat er hier gebeurt? Je rijdt naar de Alpen, bent lang onderweg, het regent en de wolken beperken je blik. En opeens schuiven ze weg en zie je de toppen en de sneeuw in de zon. ‘Wow.’ Mijn lippen zingen uw lof – ze kunnen niet anders, na deze ontdekking. ‘U wil ik prijzen, mijn leven lang.’ Het blijft niet bij een moment van neuriën. ‘Roepend uw naam, de handen geheven.’ Je longen vullen zich en je roept het uit en David zijn mannen kijken verrast naar het vuur waar hun leider zit. Is hij weer aan het zingen? Dat is mooi, want als je hem zo zag piekeren als vandaag, dan weet je dat hij de weg kwijt is, maar als hij gaat zingen, dan heeft hij zichzelf weer gevonden – nee, dan heeft hij onze God weer gevonden en onze God hem. Kom, we gaan ook dichterbij het vuur zitten en we zingen mee.

‘De handen geheven.’ Weet je nog wat ik net zei over de eenheid van ziel en lichaam, de verwevenheid van die twee? Hier zie je het weer: ik ben blij, dus juichen mijn handen. Ik steek ze in de lucht en ik word er nog vrolijker van. Nou, ‘ik...’ Ik ben een houten klaas en doe maar gewoon, dan doe je al gek genoeg. Wel, voor de duidelijkheid: het is normaal om je handen naar God uit te strekken als je Hem looft. Het is normaal, omdat het in de Bijbel staat en het staat in de Bijbel omdat het normaal is. Gelukkig hebben we in onze kerkelijke cultuur in elk geval de gewoonte dat je bij bepaalde liederen kunt staan. Dat is net zo iets, dan laat je lichaam ook zien dat je het meent, dat je weet met wie je te doen hebt.

‘Dan wordt mijn ziel verzadigd met uw overvloed, jubel ligt op mijn lippen, mijn mond zal u loven.’ Het was in de tabernakel bij de offers de gewoonte de beste delen van een offerdier in rook te laten opgaan. Ik weet dit natuurlijk niet zeker, maar mijn indruk is dat David dat weer voor zich ziet, en waarom zou het water hem niet in de mond lopen, en dat hij dan letterlijk proeft hoe de grote goedheid en de pure aanwezigheid van God voor hem zijn. En opnieuw vormen zijn lippen een halleluja en looft zijn mond zijn Heer.

4. **[8]** Het beeld verschuift. ‘Liggend op mijn bed denk ik aan u, wakend in de nacht prevel ik uw naam.’ Het beeld past inderdaad goed bij iemand die op de vlucht is en veilig in de voorhof van de tabernakel overnacht en voelt hoe veilig het is om bij God te zijn. Maar opnieuw, het past ook bij David die onder de sterrenhemel van de woestijn van Juda ligt en zich de indruk die God eens op hem maakte zo levendig herinnert dat het opnieuw werkelijk is. Je mag dwalen in woestijn, maar niet waar je bent, verdwaald en al, bepaalt wie je bent. Jahwe, ‘Ik Ben,’ de naam van God bepaalt wie je bent.

‘U bent altijd mijn hulp geweest, ik juichte in de schaduw van uw vleugels. Ik ben aan u gehecht, met heel mijn ziel, uw rechterhand houdt mij vast.’ Die vleugels die David voor zich ziet, die komen vast uit die herinnering aan de tabernakel, waar de vleugels van de engelen die het deksel van de ark versieren, door de gordijnen van het heiligdom heen steken. Maar hij ervaart hoe de armen van God hem naar zich toeschuiven en hoe hij Gods hart voelt kloppen. ‘Uw rechterhand houdt mijn ziel vast.’ Gods zorg is heel concreet.

5. **[9]** Het beeld verschuift opnieuw. ‘Laat verzinken in de diepten der aarde wie mij naar het leven staan, laat ten prooi vallen aan de jakhalzen wie mij uitleveren aan het zwaard.’ Ik heb regelmatig bij het lezen van de Psalmen het gevoel dat ik de weg kwijt raak, zodra het over vijanden gaat. Dat kan aan mij liggen, dat ik niet goed doorheb dat er wel degelijk vijandelijke mensen rondlopen. Maar mijn ervaring is dat ik eerder worstel met m’n zonden, dan met m’n vijanden, en dat ik eerder van mezelf bevrijd wil worden, dan van anderen. Had David daar geen last van? Ik weet het niet precies en ik laat het hier verder rusten. Tenslotte had hij wel degelijk echte vijanden, die hem graag aan het zwaard zouden rijgen en dan is het zij of jij, zij dood of jij dood.

En toch. ‘Maar de koning zal zich verheugen in God.’ Het slot van de Psalm lijkt te botsen met het opschrift. Als het een Psalm van David is, waarom zegt hij dan niet: ‘Maar ik ben koning, en ik zal mij verheugen in God?’ Dus denken sommige uitleggers dat of de titel van de Psalm niet helemaal klopt, of ook dat dit slot later aan de Psalm is toegevoegd. Maar wat gebeurt er als je er van uit gaat dat David zelf het zo gezegd heeft? Dan neemt hij inderdaad een soort afstand van zichzelf, hij ziet zichzelf in vogelvlucht. David hoeft zich niet automatisch met zijn van God gegeven rol te vereenzelvigen. David kan zich goed bewust zijn dat het ambt van Koning der Joden allereerst een idee is van God, een ambt dat eerst en vooral een symbool is van de beloften en plannen van God.

Wat je dan krijgt is dit: David is op de vlucht. Hij herinnert zich dat, hoe ver hij ook van huis is, de liefde van God de grond is van zijn bestaan. En hij herinnert zich zelf en God en ons eraan, dat hij een onderdeel is van de plannen van God en dat God zelf die plannen en die beloften zal moeten en gaan verwerkelijken. En mijn gedachten gaan dan naar Christus. Jezus van Nazareth, koning der Joden. Wist David veel? Ja, hij wist veel: het gaat niet om mij, want ik zoek God en ik heb zijn liefde gevonden. Meer dan genoeg voor een mens om getroost mee te leven en te sterven. Maar als koning was hij maar een tijdelijke drager van Gods beloften, een voorlopig symbool van Gods dromen. Christus is de vervulling, de Koning der Joden. Christus is de vervulling. Wil je Gods majesteit zien en zijn macht? Christus. Wil je Gods liefde zien? Christus. 'Wie hem trouw zweert prijst zich gelukkig – leugenaars wordt de mond gesnoerd.'

6. **[10]** O ja, Zondag 2. Heeft dit alles hier nog wat mee te maken? Ik denk het wel. Waaruit ken je je ellende? Ik ken mijn ellende uit de wet van God. Wat eist God in zijn wet van ons? Heb de Heer lief en je naaste als jezelf. Kun je dat zelf? Nee. Dat is Zondag 2. En dit is het ook: **[11]** ik zwerf zomaar zonder God rond. Zonder God ben ik de weg kwijt. God is liefde, zie Christus. Zonder Christus ben ik van God los, van de bron van liefde los, zonder Christus loop ik dood. Probeer om te keren. Buiten Christus is geen heil.

Amen.